

# Terminologia medicală referitoare la ocupații sub lupa actualității: *navigator de pacienți, concierge doctor, concierge medical* și alte împrumuturi

Alina-Paula Neamțu\*

DOI 10.56177/jhss.2.16.2025.art.7

**Medical Terminology Related to Occupations under the Spotlight: *Patient Navigator, Concierge Doctor, Medical Concierge* and Other Loanwords**

## **Abstract:**

Undergoing continuous development alongside technological advances and improvements in training, the medical field is called upon to provide the most appropriate terms to designate emerging occupations, new conditions, or treatments. Specialized medical language is often enriched with terms derived from common language, to which speakers assign metaphorical meanings based on analogies of certain functions. Many specialized terms are borrowed from English or other internationally used languages, as Romanian does not have a suitable equivalent. This is the case with phrases such as “patient navigator”, “medical navigator”, “nurse or assistant navigator”, “patient advisor”, “patient advocate”, or “concierge doctor”. The purpose of this article is to explain such terms and to track their inclusion in Romanian language dictionaries or specialized medical dictionaries. In addition, we are interested in discovering their semantic evolution, what their original meaning was, and whether or not they have undergone any degradation, broadening, or narrowing of meaning. The examples selected are mainly from social media, but also from various websites and medical journals. These terms demonstrate once again that the English influence is strongly felt in the current medical vocabulary.

**Keywords:** medical specialized language, common language, English borrowings, metaphor, synonymy, compulsory terms/ phrases

## **Meserii noi, termeni necesari**

Relativ nouă în sistemul de clasificare ocupațională din România în urma recunoașterii sale (în decembrie 2016) și introdusă în 2017 sub codul 226922<sup>1</sup>, activitatea denumită *navigator de pacienți* a devenit mult mai pregnantă în contextul actual, când bolile oncologice și afecțiunile cronice au luat amploare, iar mulți pacienți nu au acces la serviciile medicale necesare ori tratament adecvat din lipsă de informare, din cauze

---

\*Lecturer PhD, University of Oradea, alinapaula80@gmail.com.

<sup>1</sup> Ocupația a fost introdusă prin Ordinul 198/1.938/2017 al MMJS/INS pentru modificarea COR, accesat la 10.07.2025.

financiare ori birocratice sau pentru că descoperă boala într-un stadiu mult prea avansat. Termenul „navigator de pacienți” denumește o persoană, de multe ori cu pregătire medicală ori socială, care ajută pacienții să navigheze prin sistemul de sănătate, oferindu-le susținere emoțională și informațională pe toată durata tratamentului, de la diagnosticare până la posibila recuperare.

„Navigatorul de pacienți” este un concept medical recent în România, deși ocupația a fost recunoscută la nivel mondial de peste 30 de ani, întâi în SUA (implementat prima oară în oncologie în 1990 de către dr. Harold P. Freeman), apoi și în Europa:

*Navigarea pacienților a evoluat ca strategie de îmbunătățire a rezultatelor în rândul populațiilor vulnerabile prin eliminarea barierelor din calea diagnosticării și a tratării la timp a cancerului și a altor boli cronice. Dezvoltarea conceptului de navigare a pacienților a fost legată de concluziile audierilor naționale ale Societății Americane de Cancer privind cancerul în rândul persoanelor sărace. Audierile au avut loc în 1989 în 7 orașe americane. Mărturiile au fost date în principal de americani săraci de toate rasele și grupurile etnice care fuseseră diagnosticați cu cancer. (Freeman, Rodriguez, 2011: 3539, trad. n. P.N.)*

Harold P. Freeman, bazându-se pe experiența personală, a teoretizat 9 principii ale „navigării pacientului” (2011: 3541, traducerea și adaptarea ne aparțin):

1. Este un model de furnizare a serviciilor medicale centrat pe pacient. Scopul navigării este de a înlesni mișcarea acestuia printr-un continuum complex de îngrijiri medicale. „Călătoria” pacientului debutează în cartierul său de reședință, ajungând apoi la un cadru medical (clinică/ spital) în care o anomalie se depistează, se pune un diagnostic și se aplică un tratament. Călătoria este continuă, de la reabilitare și supraviețuire până la finalul vieții.

2. Navigarea pacientului ajută la integrarea virtuală a unui sistem de sănătate fragmentat pentru fiecare pacient în mod individual: este o forță motrice care pune accent pe deplasarea rapidă printr-un sistem complicat de îngrijire medicală.

3. Funcția esențială a navigării pacientului este de a elimina barierele ce împiedică acordarea îngrijirii medicale în timp util în orice segment al sistemului de sănătate. Ea se îndeplinește eficient printr-o relație individuală navigator – pacient.

4. Navigarea pacientului trebuie să aibă un domeniu clar de activitate, prin care să se distingă rolul și responsabilitățile navigatorului față de ceilalți furnizori medicali. Navigatorii ar trebui să facă parte din echipa de asistență medicală, astfel încât pacientul să aibă beneficii maxime.

5. Furnizarea serviciilor de orientare a pacienților trebuie să fie rentabilă și în directă legătură cu pregătirea și competențele necesare îndrumării unui pacient într-o anumită etapă a procesului continuu de îngrijire.

6. Persoana responsabilă cu navigarea pacienților trebuie stabilită în concordanță cu nivelul de competențe necesar într-o fază anume a navigării. Serviciile de navigare pot fi oferite de navigatori neprofesioniști instruiți sau de cei profesioniști (asistenți medicali și asistenți sociali).

7. Într-un sistem de îngrijire prestabilit, este importantă delimitarea punctului în care începe navigarea și a celui în care se încheie.

8. Pacienții trebuie ghidați prin sisteme deconectate de îngrijire medicală (i.e. centre de îngrijire medicală primară și terțiară). Ghidarea pacienților poate servi ca liant al acestor sisteme nelegate între ele.

9. Sistemele de navigare a pacienților necesită coordonare.

Un posibil sinonim pentru „navigator de pacienți” ar fi cel de *facilitator* în domeniul serviciilor de îngrijire. Navigatorul medical este un profesionist care susține mai ales pacientul oncologic să navigheze ori să parcurgă traseul de multe ori sinuos al sistemului de sănătate, oferind sprijin „în navigarea birocrăției, ușurând accesul la resurse medicale și sociale și asigurându-se că pacienții înțeleg planul de tratament și își pot gestiona sănătatea într-un mod optim.” (<https://www.politicidesanatate.ro/o-noua-profesie-sprijinul-pacientilor-oncologici/>, accesat la 10.07.2025)

### **Etimologie și evoluție semantică. Câmpuri lexicale. Denumiri conexe**

Substantivul *navigator* este consemnat în dicționarele românești ca aparținând terminologiei maritime, aeronautice ori informatice, nu și celei medicale, lucru ce demonstrează că trecerile de la lexicul comun la cel specializat nu sunt întotdeauna înregistrate în timp real de lucrările lexicografice:

Terminologizarea ori «migrarea» cuvintelor din lexicul comun spre cel specializat constituie un proces de transformare sau de îmbogățire cu un nou sens de specialitate a unui cuvânt din lexicul uzual. Asistăm la un **transfer semantic**, cuvântul desemnând un nou concept. [...] *Extinderea sensului inițial* se face adesea prin **metaforă** sau prin **metonimie**, un cuvânt concret poate fi folosit cu valoare abstractă sau invers, ori poate denumi partea pentru întreg sau întregul pentru parte. **Cele mai întâlnite tipuri de metafore sunt acelea în cadrul cărora analogiile se realizează prin evocarea formei sau a funcției.**

**Între sensurile unui lexem polisemic există întotdeauna anumite legături semantice care derivă unul din altul și se explică reciproc, polisemia fiind rezultatul transferului unei denumiri mai vechi pentru un obiect care capătă ulterior o nouă accepție.** Asemenea **extensiuni semantice** ale unității terminologice se realizează pe bază de **metaforă**, metonimie sau sinecdocă.

Când transferul este motivat de asemănări după formă, intensitate, cantitate, impresie sau **de asemănări funcționale**, ori antropomorfe, ne confruntăm cu **aparitia unui nou sens obținut prin metaforă**. (Staicu, 2016: 35–36, s.n.)

Sintagma *navigator de pacienți* ori *navigator medical* este frecvent întâlnită în spațiul digital, dovadă numărul mare de site-uri unde regăsim informații diverse privitoare la această meserie<sup>2</sup>. Grupul nominal a fost împrumutat din engleză prin traducere directă, reprezentând evident un calc lingvistic, mai exact un calc frazeologic: copierea (traducerea literală) a unei unități frazeologice (din engl. *patient navigator, patient advocate*<sup>3</sup>): *patient* „pacient” + *navigator* „persoană care ghidează sau conduce pe cineva printr-un sistem sau teritoriu necunoscut”. *Patient navigator* înseamnă „cel care ghidează pacienții”. Asemenea calchieri sunt justificate de lipsa unor lexeme corespondente în limba română și reprezintă o tendință de adaptare a practicilor occidentale în sistemul nostru de sănătate. Navigatorul devine „ghidul, însoțitorul, companionul”, „cel care orientează sau conduce” pacienții, acțiunea realizându-se în beneficiul acestora. Substantivul *navigator* capătă, evident, un sens figurat, metaforic.

Etimologic vorbind, lexemul *navigator* (lat. *nāvigatōr, -ōris* „marinar, corăbier”) este un derivat progresiv cu sufixul de agent *-tor* (din lat. *-torius*) de la verbul latinesc *nāvigō, nāvigāre* „1. a naviga; 2. a

---

<sup>2</sup> S-au înființat deja *școli de navigație a pacienților* (prima acreditată în România datează din 2021, *Amazonia Navigators*, a cărei fondatoare este Victoria Asanache). Vezi <https://www.amazonia-navigators.ro/>, accesat la 10.07.2025. Universitatea din București (prin Facultatea de Biologie) în colaborare cu Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București au lansat un program postuniversitar numit *Navigator de pacienți* începând cu luna octombrie a anului 2024. Pentru mai multe informații, a se vedea <https://unibuc.ro/studii/lifelong-learning/programe-postuniversitare/> sau <https://www.facebook.com/profile.php?id=61561950039325>, accesate la 10.07.2025.

<sup>3</sup> Cele două sintagme sinonime apar în *Dicționarul de termeni oncologici* (Dictionary of Cancer Terms) publicat pe site-ul oficial al guvernului american dedicat Institutului Național pentru Cancer (NIH) și beneficiază de o definiție comună: „O persoană care ajută la îndrumarea unui pacient prin sistemul de sănătate. Aceasta include ajutor în parcurgerea etapelor de screening, diagnostic, tratament și urmărire a unei afecțiuni medicale, cum ar fi cancerul. Un navigator de pacienți ajută pacienții să comunice cu furnizorii lor de servicii medicale, astfel încât să primească informațiile de care au nevoie pentru a lua decizii cu privire la îngrijirea sănătății lor. Navigatorii de pacienți îi pot ajuta, de asemenea, pe pacienți să stabilească programări pentru vizite la medic și teste medicale și să obțină sprijin financiar, juridic și social. Aceștia pot lucra totodată cu companiile de asigurări, angajatorii, managerii de caz, avocații și alte persoane care pot avea un efect asupra nevoilor de îngrijire a sănătății ale unui pacient. Se mai numește și avocat al pacientului” (trad. noastră). A se consulta, în acest sens: <https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/patient-navigator>, <https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/patient-advocate>, accesate la 11.07.2025.

înota” (Crăcea, 2009: 494)<sup>4</sup>, „a călători pe apă”. Potrivit DEX, *navigatorul* este: „1. persoană care întreprinde lungi călătorii pe mări și oceane; persoană care conduce o navă sau face parte din personalul unei nave; prin extensie, persoană care călătorește pe apă; 2. membru al echipajului unei aeronave care conduce efectiv zborul ei” (din fr. *navigateur*, it. *navigatore*, lat. lit. *nāvigatōr*, -ōris, de la *nāvigāre* „a călători pe mare” și *nāvis* „navă, vapor”) (<https://dexonline.ro/definitie/navigator/definitii>, accesat la 10.07.2025)

În *Dicționarul limbii române* (DA/ DLR): *navigator*, -toare s.m. și f. apare cu sensurile: „1. persoană care întreprinde călătorii lungi pe mare în scopuri științifice, comerciale etc.; persoană care este pricepută la tehnica navigației; persoană care conduce o navă sau face parte din personalul ei (*marinar*); 2. membru al echipajului unei aeronave (care dirijează efectiv navigația ei aeriană) (*aeronaut*, *cosmonaut*)” (<https://dlr1.solirom.ro/>, accesat la 10.07.2025). *Dicționarul limbii române moderne* (DM) surprinde aceleași înțelesuri pentru derivatul postverbal *navigator*. (<https://dm.solirom.ro/>, accesat la 10.07.2025)

Cât privește *Dicționarul de cuvinte recente* (DCR), ediția a III-a (2013), semnat de Florica Dimitrescu, Alexandru Ciolan și Coman Lupu, termenul de *navigator* apare înregistrat numai cu accepțiile din domeniul informatic: „1. persoană care navighează pe internet; 2. program de navigare care permite căutarea și consultarea paginilor și site-urilor pe internet (după fr. *navigateur*, engl. *surfer*)” (<https://solirom-clre.gitlab.io/texts/dcr3/site/>, accesat la 10.07.2025).

Sensul figurat al verbului *a naviga* apare în româna actuală în expresii din limbajul internautic/ informatic, comercial ori profesional: *a naviga pe Internet/ computer* (de aici și utilizările extinse: *a naviga prin documente/ ferestre/ fișiere/ foi de calcul/ foldere/ meniuri/ pagini/ site-uri Web/ pe tastatură/ prin fotografii/ biblioteca cu imagini/ în Windows/ printre informații*), *a naviga prin magazinele online*, *a naviga prin birocrăție*, *a naviga în carieră* etc. Activitatea de „navigare” este corelată totodată și cu procesul de dezvoltare personală, aspect ce poate fi identificat chiar în titlul unei cărți semnate de Anne de Graaf & Klaas Kunst, *Einstein și arta de a naviga. O explorare a leadershipului modern* (s.n. – P.N.):

Einstein... Vă va acompania de-a lungul întregii *călătorii*, simbolizând cu strălucire judecata scrutătoare și capacitatea neobosită de a pune întrebări. [...] Sunteți asemenea unui bun *navigator*, care își aduce în meseria sa iscusința și cunoștințele, dar care știe și să se folosească de forțele din *mediul său natural*

<sup>4</sup> Elena Crăcea, *Dicționar latin-român, român-latin*, ediția a 3-a, Constanța, Editura Steaua Nordului, <https://www.eminescubucuresti.ro/wp-content/uploads/2022/08/Dictionar-latin-roman-roman-latin-Elena-Cracea.pdf>, accesat la 11.07.2025.

și de elementele acestuia – **apa, vântul, marea**. (<https://altex.ro/einstein-si-arta-de-a-naviga-anne-de-graaf-klaas-kunst/cpd/660C72E1C2604/>, accesat la 30.07.2025, s.n. P.N.)

Pe pagina Ordinului Asistenților Medicali Generaliști, Moașelor și Asistenților Medicali din România (OAMMR) este anunțată lansarea unui proiect intitulat „Leadership. Inspirație și transformare”, unul dintre obiective fiind acela de „creștere a capacității *de a naviga prin schimbări organizaționale* și de a implementa inovații care îmbunătățesc procesul de lucru” (<https://www.oammrbuc.ro/>, accesat la 13.07.2025). *Navigarea* este, așadar, în relație directă cu ideea de evoluție sau transformare, de parcurs, itinerar, drum. Aluzia la confruntare, la călătoria plină de obstacole reiese și din motto-urile alese pentru a promova necesitatea unei asemenea ocupații medicale: „*Valuri de îți ies în cale*, tu ai soluția de *navigare*” (<https://www.facebook.com/navigatordpacienti/about>, accesat 13.07.2025).

În ciuda recurenței sale în social media ca element al jargonului medical, am întâlnit o singură lucrare ce exemplifică sintagma *navigator de pacienți* sub forma nominal + adjectiv categorial: „*navigator medical* s.m. (med., muncă) profesia persoanei care ajută un pacient să-și înțeleagă diagnosticul și să parcurgă toate formalitățile necesare pentru a primi un tratament corespunzător” (Barbu *et alii*, 2022, II: 337-338).

Evoluția semantică a termenului reprezintă, cu siguranță, un caz de lărgire a sensului bazată pe un proces de metaforizare. Discutând despre tipurile de metafore care stau la baza terminologiei medicale, Eugenia Mincu identifică, printre altele, și metafore „axate pe similitudinea funcțiilor” (2017: 277-278). Simona Nicoleta Staicu (2016: 40) subliniază, în aceeași direcție, că au loc transferuri semantice bazate pe metaforă, „în care analogiile sunt construite pe baza asemănării funcționale a proceselor implicate”; „o serie de verbe polisemantice [...] se folosesc cu sensuri precise pentru a evidenția funcționalitatea proceselor și acțiunilor medicale”. Considerăm că, și în cazul substantivului *navigator*, se poate invoca această tipologie. Așa cum navigatorul (marinarul sau aeronautul) călătorește pe distanțe lungi cu scopul de a descoperi ținuturi necunoscute ori lucruri noi, înfruntând adeseori intemperii, *navigatorul de pacienți* are un rol similar: acela de a explora hățișurile sistemului sanitar și de a se confrunța cu birocrăția pentru a face lucrurile mai clare în favoarea celui pe care îl reprezintă, pacientul:

A fi navigator de pacienți nu înseamnă doar să știi să *orientezi prin hățișurile sistemului*. Înseamnă să *ții un om de mână când simte că se scufundă*. Să-i arăți că nu e singur.

Să-i spui: «hai că mergem împreună, și dacă dăm de-un zid, îl decorăm frumos și-l sărim».

[...] *navigatorii*, care *fac legătura între medici și pacienți*, care „*traduc*” informații și documente medicale în „*pacientează*”, care *facilitează accesul la*

2<sup>nd</sup> opinions, la medici sau investigații medicale, care ajută pacienții să **navigheze pe oceanul medical** de frici, incertitudini și provocări (<https://www.facebook.com/public.andicarlan>, accesat la 11.07.2025).

Acest specialist parcurge, spre folosul pacientului, un traseu anevoios al serviciilor medicale necesare pentru diagnosticarea cât mai rapidă și corectă, planurile de tratament, consultațiile aferente, sprijinul financiar și emoțional. Deci navighează prin sistemul sanitar, însoțind pacientul, „călătorește” împreună cu el pentru a găsi soluții optime, îl secondează emoțional, fiindu-i ghid și sprijin sufleteș deopotrivă. *Navigarea* nu trimite așadar la un spațiu concret, pur fizic, ci la un sistem (medical) complicat, dificil de parcurs pe cont propriu din ipostaza de pacient. Sintagma „navigator de pacienți” poate fi interpretată drept metaforă conceptuală: sistemul medical este „o mare, un teritoriu necunoscut, care așteaptă să fie descoperit(ă) și explorat(ă)”, pacientul devine „călător”, iar navigatorul este „ghidul, intermediarul călătoriei”. Călătoria pacientului alături de un navigator este mai ușoară, întrucât are de traversat obstacole, de parcurs etape și de accesat anumite instituții. Sistemul medical devine un labirint, iar pacientul are nevoie de un ghid pentru a ieși din el.

Denominațiile existente în alte țări europene sunt aproximativ aceleași. În Franța, *navigatorul de pacienți* se numește *intervenant de parcours medical* („furnizor de parcurs medical”), *navigateur de santé* („navigator de sănătate”) sau *navigateur de parcours de soin* („navigator al traseului de îngrijire”), în Italia, *navigatore sanitario* („navigator sanitar”) sau *navigatore del percorso di cura* („navigator al traseului de îngrijire”), în Portugalia, *navegador de saúde* („navigator de sănătate”), în țările nordice și alte părți ale Europei, *care coordinator* („coordonator de îngrijire”) sau *case manager* („manager de caz”). Termenul de *patient navigator* se folosește în Marea Britanie, Germania sau Olanda.

Odată cu diversificarea serviciilor medicale și creșterea necesității de a oferi un tratament orientat către pacient, rolul *navigatorului* este tot mai important. Terminologia de multe ori inaccesibilă, greu de înțeles, dar și necesitatea abordării mai multor specialiști în bolile oncologice sau cronice generează o comunicare și o relaționare ineficiente între medici, pacienți și aparținători. Diagnosticale grave, adesea nefavorabile pacienților, îi copleșesc atât pe ei, cât și familiile, neștiind în ce direcție să se orienteze, ce medici să consulte și care este ordinea firească a investigațiilor și a tratamentelor în parcursul terapeutic. Într-un asemenea context, existența unei activități precum cea de *navigator* este pe deplin justificată, alături de alți profesioniști (psihologi, asistenți sociali, de îngrijire paliativă, consilieri etc.), în cazul cărora abilitățile de comunicare sunt esențiale.

Într-un articol publicat recent pe pagina <https://romania.europalibera.org> (accesat la 30.09.2025), Monica Althamer, formator în cadrul programului postuniversitar dedicat navigatorilor de pacienți și coordonator al programului NaviCare al Fundației Filantropice „Metropolis” (program funcțional din martie 2025), explică într-un limbaj accesibil ce presupune această meserie. În esență, navigatorul de pacienți nu intră în conflict cu medicul specialist, nu i se substituie, ci își oferă ajutorul pentru ca pacientul să-și cunoască drepturile legate de sănătate, diagnostic, tratamente, investigații etc.

O sferă de activitate destul de apropiată de a *navigatorului medical* este *turismul medical*, prin intermediul căruia pacienților români li se oferă accesul la servicii medicale în străinătate, iar celor străini în România. Un *navigator* este un „liant”, o persoană de legătură între medicul curant și pacient, un fel de *sfătuitor* sau *consilier*, direct interesat de vindecarea pacientului ori, în cazuri extreme, de prelungirea vieții sau ameliorarea stării lui de sănătate. El traduce informațiile medicale pe înțelesul pacientului. Navigatorul deține abilități de comunicare și inteligență emoțională, fiind capabil să îi vorbească și să-i ofere pacientului explicații simple legate de rezultatele analizelor, posibile tratamente, efecte adverse ale căilor terapeutice, etapele și frecvența curelor medicale.

Dicționarele medicale românești de specialitate nu înregistrează sintagma *navigator de pacienți/ navigator medical*, în schimb, anumite protocoale pentru serviciile de suport psihologic oferite pacienților oncologici și publicate online includ termenul și îl detaliază. Întâlnim în schimb un alt cuvânt din sfera medicală, învechit, dar tot un anglicism, acela de *nursă* „femeie care se dedică îngrijirii copiilor bolnavi; infirmieră, soră” (engl. *nurse*) (<https://dexonline.ro/definitie/nurs%C4%83/definitii>, accesat la 13.07.2025). Termenul pare cel puțin bizar în expresia *nursă navigatoare* pentru *asistentă navigatoare*: „Protocol servicii de consiliere de tipul «nursei navigatoare» pentru persoanele cu teste pozitive: În cele ce urmează voi face referire la publicații care au ca și temă centrală activitatea *navigatorului de pacienți* în situația pacientelor cu rezultate pozitive la testele HPV” (<https://www.potisaprevii.eu/wp-content/uploads/2021/05/Anexa-7-Protocolul-de-srijin-suport.pdf>, p. 5, accesat la 15.07.2025).

Cuvântul *nursă*, denumind anterior asistenta medicală, este „considerat astăzi a fi un termen mai puțin sofisticat, preferat de generația mai tânără. Dacă *nursa* poate fi adecvată pentru feminin, cum se va forma masculinul, din moment ce o posibilitate ar fi *nursoi* – un termen foarte controversat având conotații cu siguranță peiorative.” (Sfetea, 2010: 201, trad. n.). Totuși, *nursa* este o formă bizară adaptată în vocabularul limbii române, rar utilizată cu sensul de „asistentă medicală”

sau „bonă”. În legătură cu acest substantiv se află cuvântul *nurserie* (din engl. *nursery*), acea secție a maternității dedicată nou-născuților (i.e. neonatologie). *Nursingul* aparține aceleiași familii lexicale și se referă la activitatea de îngrijire a bolnavilor: sintagma *nursingul bolnavilor* sună destul de ciudat în comparație cu *îngrijirea bolnavilor* (Andronache, Andreescu, 2018: 46).

Un dicționar medical online accesat pentru verificarea existenței termenilor vizați în această lucrare citează atât substantivul feminin *nursă* (din engl. *nurse* și *to nurse* „a avea în grija sa, a îngriji”), cât și forma gerunzială utilizată nominal *nursing*:

Anglicism cu circulație internațională, recomandat și de OMS pentru desemnarea ansamblului atribuțiilor profesionale ale asistentei medicale. *Nursingul* cuprinde toate activitățile care implică responsabilitatea *nursei*: îngrijirea metodică a pacientului conform unor procedee tehnice adecvate, care au drept scop recuperarea sănătății, prevenirea complicațiilor, ca și rezolvarea problemelor particulare fiecărui pacient, de ordin psihologic sau social. *Nurşa* își asumă în echipa medicală responsabilități proprii, esențiale pentru reușita tratamentului specific al bolii, inițiat de medic (<http://amac.md/Biblioteca/data/26/01/Vocabular/Dictionar-de-Termenii-Medicali.pdf> (*sine anno et sine nomen*), p. 676, accesat la 15.07.2025).

În protocolul citat se apelează și la o variantă de substantiv verbal ce denumește activitatea: „programele de *navigație*”, sintagmă care invocă mai degrabă celelalte terminologii, mai puțin pe cea medicală. În același protocol sunt rezumate principiile activității de navigare a pacientului.

Navigarea medicală este o modalitate de a furniza servicii de asistență medicală orientate spre pacient. Rolul său este de adaptare continuă a pacientului în sistemul medical. Activitatea presupune o anumită *traietorie*, de la locuința personală la contextul sanitar responsabil de diagnosticarea unei probleme de sănătate și prescrierea unui tratament. *Traseul* implică ulterior reabilitarea, supraviețuirea și se încheie la sfârșitul vieții. Navigarea ajută la integrarea unui sistem fragmentat de asistență medicală pentru fiecare pacient pe fondul unei îngrijiri adesea întrerupte (îndeosebi în cazul bolnavilor cronici). Principala funcție a navigării pacienților este aceea de a îndepărta barierele pentru îngrijirea în timp util pe toate segmentele de continuum ale asistenței medicale. Se stabilește astfel o relație unică între navigator și pacient.

Navigarea pacientului trebuie clar delimitată în privința rolului și a responsabilităților sale de alți specialiști din sistemul sanitar ori de alți furnizori de servicii medicale. Un deziderat ar fi acela al integrării sale în echipa de asistență medicală pentru asigurarea beneficiilor maxime pentru pacient. Persoana responsabilă să navigheze ar trebui aleasă în directă relație cu nivelul de abilități necesare acestui proces. „*Spectrul de*

*navigație*” cuprinde servicii oferite de navigatori instruiți sau profesioniști, cum sunt asistenții medicali și sociali. Sistemul de îngrijire a pacientului necesită delimitarea momentului de debut al navigării și al celui terminal.

Navigarea pacienților este necesară în cazul sistemelor neconectate de îngrijire (locuri de îngrijire primară și terțiară), activitatea având scopul de a conecta sistemele de asistență medicală. Sistemele de navigație pentru pacienți reclamă coordonare, atribuirea unui *coordonator de navigație* fiind obligatorie dacă sistemele de îngrijire a pacienților sunt mai extinse (<https://www.potisaprevii.eu/wp-content/uploads/2021/05/Anexa-7-Protocolul-de-sprijin-suport.pdf>, p. 6-7, accesat la 17.07.2025).

Pe lângă *navigatorul de pacienți*, o profesie „emergentă” în ultimii ani în România, terminologia medicală curentă vehiculează și alte cuvinte ori sintagme din domeniul serviciilor private de îngrijire, care nu și-au găsit deocamdată corespondentul în limba română și nici nu sunt consemnate în dicționare. Este cazul lui *conciERGE doctor*, un medic personal, la dispoziția pacientului<sup>5</sup>, care își desfășoară activitatea într-un serviciu premium de tip *conciERGE medical*.

Termenul *conciERGE* este de origine franceză și înseamnă „îngrijitor”, de obicei al unui bloc sau al unui hotel, fiind sinonim cu „administrator, portar, recepționar, ușier”<sup>6</sup>. Etimologia trebuie însă căutată în franceza veche, unde sintagma *comte des ciERges*, tradusă literalmente drept „conte al lumânărilor”, trimite spre o persoană responsabilă cu întreținerea lumânărilor (asigurând iluminatul) sau cu alte sarcini administrative dintr-un castel ori palat. În timp, cuvântul a evoluat, modificându-și sensul prin extindere: desemnează un angajat al unui hotel (de lux), al unui imobil sau o persoană care prestează servicii, oferind ajutor personal, sfaturi ori informații, făcând rezervări etc. În zilele noastre, ideea de *conciERGE* duce spre un serviciu de lux. Așadar, un *conciERGE doctor* este un medic personal dedicat, aflat la dispoziția pacientului, oferindu-i servicii personalizate de îngrijire și scutindu-l de toată birocrația și timpii mari de așteptare din sistemul de stat.

Un *conciERGE medical* se ocupă de latura organizatorică a serviciilor medicale, iar pacientul beneficiază de acces imediat la medici renumiți și experimentați. Există așa-numitele pachete premium furnizate

<sup>5</sup> „Medicul va fi disponibil pentru consultații regulate și va fi la dispoziția pacientului pentru a discuta orice probleme medicale sau de sănătate (investigații de tip screening, sfaturi privind stilul de viață, activitatea sportivă, modalități de a preveni anumite afecțiuni specifice etc.)”. Vezi <https://enayatiomedicalcity.ro/blog/abonamentele-conciERGE-medical-un-beneficiu-real-pentru-angajati/>, accesat la 30.07.2025.

<sup>6</sup> Vezi explicațiile furnizate de <https://context.reverso.net/traducere/franceza-romana/conciERGE> și <https://www.thefreedictionary.com/ConciERGE+service>, accesate la 31.07.2025.

într-o clinică sau un spital privat bine cotate. Asemenea *sistemului de navigare*, vizează ghidarea pacientului (analize, investigații, tratamente, spitalizare), comunicarea cu medicii specialiști, dar și asigurarea transportului medical, asistență pentru pacienții străini (de pildă, traducere și cazare), gestionarea dosarelor medicale pentru a nu întrerupe îngrijirea, asistarea pacientului după tratament (control și reabilitare).

Abonamentele din gama *conciERGE medical* sunt tot mai des întâlnite în România (mai ales la nivel corporativ pentru angajați VIP), referindu-se la „un serviciu inovativ de îngrijire medicală, ce pun accent pe rezolvarea problemelor medicale eficient și se axează pe o relație apropiată între medic și pacient” (<https://enayati-medicalcity.ro/blog/abonamentele-conciERGE-medical-un-beneficiu-real-pentru-angajati/>, accesat la 30.07.2025). Ele pot funcționa și în cadrul serviciilor de turism medical.

Serviciul medical de tip *conciERGE* pare similar într-o mare măsură celui de *navigator*, întrucât se bazează pe ideea de ghidare și acompaniament al pacientului, dreptul la o a doua opinie și existența unui *conciERGE doctor* care monitorizează tot parcursul medical până la finalizarea tratamentului, prelucrând toate informațiile, astfel încât ele să poată fi înțelese de pacient. Un *conciERGE doctor* „este **prietenul medical** (s.n.) al pacientului, el integrează și pune cap la cap informațiile medicale existente până la momentul respectiv, descoperă care este starea generală a pacientului și stabilește un status al acestuia și îl *consiliază* despre investigațiile pe care ar trebui să le facă ulterior” (<https://www.forbes.ro/conceptul-revolutionar-de-conciERGE-medical-5-motive-pentru-care-sa-alegi-acest-serviciu-premium-283363>, accesat la 31.07.2025).

*ConciERGE doctorul* este ușor accesibil, fiind implicat direct în diagnosticarea și tratarea corespunzătoare a pacientului, dar și în prevenție. Prin *conciERGE-ul medical* se asigură asistență medicală și logistică personalizată pacientului, dar nu și tratament, acesta coordonând și simplificând tot parcursul medical. Ce poate diferenția un *conciERGE doctor* de un *navigator de pacienți* este partea financiară implicată: în medicina de tip *conciERGE*, pacientul încheie un acord de asistență medicală și plătește o taxă (lunară) pentru a beneficia de diferite servicii medicale (consultații, teste de laborator, investigații CT/ RMN, proceduri de recuperare). *Navigatorul de pacienți* își oferă de cele mai multe ori serviciile în mod gratuit, fiind un profesionist acreditat din rândul medicilor sau al aparținătorilor unui bolnav oncologic, uneori pacient vindecat de cancer dornic să ajute sau pur și simplu o persoană empatică la suferința semenilor. Un *conciERGE doctor* lucrează cu mai puțini pacienți, utilizând frecvent *telemedicina*. Un *navigator de pacienți* își desfășoară de obicei activitatea în organizații non-guvernamentale și nu este remunerat.

### Anglicisme necesare ori de lux? Posibile echivalente în limba română

Chiar dacă tendința de globalizare lingvistică în limbajul specializat nu poate fi contestată, ne punem adesea întrebarea dacă

termenii împrumutați mai ales din engleză nu pot fi înlocuiți prin sinonime, fără a fi neapărat nevoie de calchiere, ci doar apelând la diferite sintagme în română, întrucât echivalarea printr-un singur lexem este practic imposibilă. Prin urmare, am putea găsi mai multe variante de traducere pentru *navigador de pacienți*. Cea dintâi opțiune este simplă și concisă, reprezentând tot o sintagmă: *ghid medical* (pentru pacienți). Primul lexem cuprinde ideea de orientare a pacientului în sistemul medical. A doua variantă ar fi *consilier medical/ consilier pentru pacienți*, termeni specifici unui limbaj instituționalizat, care sugerează ideea de sprijin personalizat (emoțional și informațional). Doar că aici intervine riscul de a-l confunda cu un „consilier psihologic” ori „asistent social”.

Apoi, pentru că expresia *nursă navigatoare* ori *asistentă navigatoare* ni se pare totuși forțată și nefirească în limba română, am propune o soluție de compromis, chiar dacă sună „mai tehnic”, prin care să se păstreze substantivul nume de agent *asistent(ă)*, i.e. *asistent de orientare medicală*. Sau un termen mai descriptiv, cu conotații sociale, *asistent de sprijin pentru pacienți*, din care să reiasă accesul la serviciile medicale și la resursele necesare. Tot așa cum avem și un *profesor de sprijin* pentru elevii cu nevoi speciale.

Mai potrivit într-un registru formal și trimitând în mod natural spre acțiunea de a îndruma (pe aceeași linie cu *a orienta*, *a ghida*), sugerăm și varianta *îndrumător medical* sau *îndrumător pentru pacienți*. Sau *asistent de parcurs medical*, o variantă mai sugestivă, dar neobișnuită, pe care au preluat-o și alte limbi (vezi supra). Un alt echivalent, ocurent deja în sfera medicală și socială, ar putea fi *coordonatorul medical* sau *coordonatorul de caz* (în engleză *case coordinator*). Ori *coordonator de îngrijire a pacientului*, posibil adecvat într-un context clinic ori managerial. Întrucât „navigarea” înseamnă parcurgerea unui drum și a unor etape, poate că o altă opțiune de traducere ar fi *coordonator de parcurs medical* (al pacientului), deși prezintă dezavantajul lungimii: prea multe cuvinte pentru a surprinde o realitate medicală.

Cât privește cealaltă meserie denumită prin *conciERGE doctor*, relativ nouă și ea, preluată tot din sistemul american de îngrijire medicală personalizată, nu avem o traducere standardizată în limba română. Termenul nu se regăsește nici măcar în *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online* (Barbu et alii, vol. I, 2020; vol. II, 2022), unde sunt consemnate foarte multe cuvinte din varii subdomenii medicale. Dacă ne raportăm la context și la diferite nuanțe, putem găsi niște variante funcționale și pentru *conciERGE doctor*: 1. *medic personal*, sintagmă clară, precisă, dar confundabilă cu „medic de familie”, ceea ce nu este cazul; 2. *medic dedicat*, termen „mai tehnic” folosit îndeosebi în medii private, accentuând ideea de personalizare și exclusivitate (consultația/ examinarea durează chiar și o oră, nu 10-15 minute); 3. *medic conciERGE*, prin care ne apropiem de original, dar într-o formă hibridă,

atipică; este un termen prezent mai ales în clinicile private, interesate de branding și de a oferi pacienților servicii medicale de top, diferențiindu-se de orice concurență; 4. *medic personal dedicat*, cea mai potrivită variantă, sugerând disponibilitatea imediată pentru consultații, recomandări, tratamente și urmărirea îndeaproape a evoluției medicale a pacientului, deci o relație individualizată, unde numărul pacienților este restrâns.

Cât privește sintagma *medic dedicat*, suntem cumva în zona „falșilor prieteni” (*false friends*), întrucât calificativul *dedicat* nu este cel mai potrivit în acest context (în engleză, verbul *to dedicate* are următoarele accepții: „a dedica (versuri, o carte, o melodie)”, „a consacra (timp, viața)”, iar adjectivul *dedicated* înseamnă: „convins”; „dedicat, devotat, loial”; „entuziast, pasionat”; „specializat”; „consacrat”).

### Concluzii

Deși unele variante de traducere propuse par mai conforme cu tradiția lexicală românească de a reda concepte străine, nicio formulare nu reușește să surprindă complexitatea și expresivitatea ocupației denumite *navigator de pacienți*. Cu atât mai mult cu cât anumite echivalente sunt prea lungi. Nemaivorbind de *conciERGE doctor*, a cărui denumire este un exemplu de încrucișare a termenilor din două limbi. Un dezavantaj major: pacienților le va fi greu să apeleze la astfel de sintagme când au de-a face cu sistemul medical.

Adoptarea continuă de termeni specializați din engleza britanică și americană este inevitabilă, întrucât apar noi profesii, se descoperă tehnici și procedee inovatoare, pentru că se alocă mai multe fonduri cercetării în această zonă, iar împrumuturile lexicale și calcurile lingvistice nu pot fi respinse în totalitate. Medicina este o știință aflată într-o permanentă schimbare, se publică foarte multe studii bazate pe o bibliografie scrisă predominant în engleză, de aici și importul terminologic. Trebuie evitate barbarismele, dar găsite variante acceptabile de traducere, lingviștii având un rol important în acest sens. O posibilă soluție ar reprezenta-o „ghidurile terminologice medicale”, așa cum subliniază Iulia Cristina Frînculescu, ele trebuind „să reflecte consensuri terminologice, naționale și internaționale, care să expună diferențele între diversele utilizări ale termenilor medicali, unitățile lexicale, semantice și structurile gramaticale care trebuie evitate și să justifice alegerea termenilor privilegiați” (2009: 30).

### REFERINȚE:

Althamer, Monica; Albu, Elena; Culescu, Maria; Hudiță, Ariana; Mardare, Mara; Ginghină, Octav; Voiosu, Andrei; Voiosu, Theodor; Ciolan, Lucian, Gălățeanu, *De la formare la impact: cum schimbă navigatorii de pacienți*

calitatea îngrijirilor medicale în România, în “The Romanian Journal of Nutrition”, nr. 1(5)/ 2025, disponibil și la adresa <https://www.medichub.ro>.

Andronache, Liliana Florina; Andreescu, Cristina Veronica, *English Words in the Romanian Medical Vocabulary: An Option or a Must?*, în “Euromentor Journal”, vol. IX, nr. 1, 2018, p. 39–47.

Barbu, Ana-Maria; Croitor, Blanca; Niculescu-Gorpin Anabella-Gloria; Radu, Carmen-Ioana; Vasileanu, Monica, *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online (ICSO)*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 2020.

Barbu, Ana-Maria (coord.), Lupu, Irina; Oprea, Ștefania; Teleoacă, Dana-Luminița, *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online (ICSO)*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2022.

Butiurcă, Doina, *Phrases and Phrases in Specialized Languages*, în Acta Marisiensis. Philologia, vol. 5, Issue 1, 2023, p. 34–37, disponibil și la <https://actaphilologia.umfst.ro/Philo-05/Philo%2005%2005.pdf>.

Butiurcă, Doina, *Limba medical. Influența engleză*, în vol. *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, îngrijit de Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Cecilia Holban, Ofelia Ichim, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 43–51, disponibil și la adresa [https://philippide.ro/Arhiva/Volume/distorsionari\\_2008/2009\\_07\\_Butiurca.pdf](https://philippide.ro/Arhiva/Volume/distorsionari_2008/2009_07_Butiurca.pdf).

Freeman, Harold P., Rodriguez, Rian L., *History and Principles of Patient Navigation*, în “Cancer. An International Interdisciplinary Journal of American Cancer Society”, supplement, vol. 117, issue S15, 2011, disponibil și la adresa <https://acsjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/cncr.26262>.

Frînculescu, Iulia Cristina, *Limba medical românească în sincronie și diacronie*, în „Uniterm”, Revistă electronică de terminologie, vol. 7, 2009, p. 21–32, Timișoara, Universitatea de Vest, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Catedra de Limbi române, disponibil și la adresa [https://litere.uvt.ro/litere-old/vechi/documente\\_pdf/aticole/uniterm/uniterm7\\_2009/Art\\_Frinculescu\\_U2009.pdf](https://litere.uvt.ro/litere-old/vechi/documente_pdf/aticole/uniterm/uniterm7_2009/Art_Frinculescu_U2009.pdf).  
Mincu, Eugenia, *Metafora în terminologia medicală*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară” (ALIL), t. LVII, 2017, p. 271–281, București, Editura Academiei Române, disponibil și la adresa <http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2019/03/EUGENIA-MINCU-Metafora-%C3%AEn-terminologia-medical%C4%83.pdf>.

Sfetea, Roxana Corina, *Frequent Mistakes in Medical Translations*, în Actele Colocviului internațional „Traducerea specializată” (București, 13-14 octombrie 2005), Paris, Uniunea Latină, 2010, p. 200–203, disponibil și la adresa <https://www.researchgate.net/publication/391662175>.

Staicu, Simona Nicoleta, *Aspecte ale limbajului medical românesc actual. Perspectivă sincronică. Sistem și discurs*, Timișoara, Editura de Vest, 2016.

Staicu, Simona Nicoleta, *Analize morfo-lexicale în textul medical. Aplicații pentru cursul de limba română și limba engleză*, Timișoara, Editura de Vest, 2017.

#### **Surse digitale:**

<https://altex.ro>.

<http://amac.md>.

<https://www.amazonia-navigators.ro>.

<https://andicarlan.ro>.

<https://www.cancer.gov>.  
<https://clre.solirom.ro>.  
<https://context.reverso.net>.  
[www.dexonline.ro](http://www.dexonline.ro).  
<https://dlr1.solirom.ro>.  
<https://dm.solirom.ro>.  
<https://doom.lingv.ro>.  
<https://www.doc.ro>.  
<https://www.eminescubucuresti.ro>.  
<https://enayatimedicalcity.ro>.  
<https://www.facebook.com>.  
<https://www.forbes.ro>.  
<https://hotnews.ro>.  
<https://ibani.stirileprotv.ro>.  
[www.lingv.ro](http://www.lingv.ro).  
<https://www.medichub.ro>.  
<https://medijobs.ro>.  
<https://www.oammrbuc.ro>.  
<https://www.politicidesanatate.ro>.  
<https://www.potisaprevii.eu>.  
<https://romania.europalibera.org>.  
<https://www.rubinian.com/>.  
<https://solirom-clre.gitlab.io>.  
[www.thefreedictionary.com](http://www.thefreedictionary.com).  
[www.unibuc.ro](http://www.unibuc.ro).  
<https://ziarmedical.ro>.